

ד. כמובא לעיל, נחלקו רבי וחכמים האם יש שבת עציים בפת אם לאו. והלכה כרבי לאסור. ונפקא מינה לעצי איסור שאפו בהם את הפת כשאבוקה כנגדה או בגחלים לוחשות (וכנ"ל), וכן כלי שימוש כגון קערות, שנצפרו ע"י עצי איסור – האם רואים כאילו שבת העציים נמצא בפת, והרי הפת אסורה כדין העציים. [ואף אם נוקטים 'זה וזה גורם מותר' – שהרי זה כאיסור הנמצא לפנינו ולא כ'גורם'], או אין שבת עציים בפת והיא מותרת.

א. יש להוכיח מדברי התוס' (בד"ה מכלל. מקושיהם מעצי שביעית) ש"ש שבת עציים בפת' – מדאורייתא (קובץ ענינים. וע"ע תוס' עה רע"א ותוס' שאנץ שם; מג"א תמה סק"ו). ובחזו"א (ערלה ט ס"ק ז י) נקט שהוא מדרבנן (וע"ע בחזו"א או"ח ק"ט, ג. וע"ע שער המלך חמץ ומצה ג, יא).

ב. אין אומרים 'יש שבת עציים בפת' אלא באיסור הנאה, לא באיסורי אכילה או במוקצה (עפ"י תוס' ועוד).

ג. הדלקת שמן; כתבו התוס' (כב:): שאסורה מהתורה אף אם אין שבת עציים בפת, לפי שהנאתו מן השמן שהוא בעין (עתור"פ. והתוס' בשבת כה. ד"ה הא) כתבו שהוא הדין בבשר ותבואה נחשבים בעין כמו שמן ולא כעצים). ובחזו"א צדד שמותר מהתורה.

והדלקה בעצים מותרת מהתורה למ"ד אין שבת עציים בפת (כדמוכח בסוגיא). ויש מי שכתב שאף למ"ד יש שבת עציים בפת אין בדבר איסור מהתורה (עפ"י פנ"י), אבל מדיוק לשון התוס' (כב: ד"ה מנין) אין נראה כן.

דפים כז – כח

מט. מנין למד רבי יהודה שאין ביעור חמץ אלא שריפה, ומה השיבוהו חכמים על כך?

רבי יהודה אומר: אין ביעור חמץ אלא שריפה, כנותר. וכך דן רבי יהודה לבסוף: נותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו, מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה. אמרו לו: אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק – לדברך – יוכיחו, שהם בבל תותירו והם בקבורה לשיטתך.

א. לדעת חכמים, אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק דינם בשריפה. ואף על פי כן אינם לומדים שחמץ בשריפה, לפי שנאמר ושרפת את הנותר – נותר בשריפה ולא כל איסורים שבתורה בשריפה (תוס' עפ"י גמרא לעיל כד). והרא"ש כתב, לפי שיש לפרוך מה לנותר שכן קודש, לכך דינו חמור שהוא בשריפה.

ב. כתבו התוס' שאנו נוקטים להלכה כרבי יהודה שחמץ בשריפה, ואעפ"י שחכמים השיבוהו, לא השיבו אלא לפי דבריו אבל אנו שנוקטים אשם תלוי בשריפה, יש לנו ללמוד חמץ מנותר. וכן דעת כמה ראשונים (וע"ע תור"פ. וע"ע במפרש בנויר נט: ס. שנקט בסתם חטאת העוף הבאה על הספק דינה בקבורה. וכ"ה ברשב"ם ב"ב קסו.). ואולם הרמב"ם ועוד פוסקים נקטו כחכמים, שחמץ השבתו בכל דבר. וע"ע לעיל כא.

ג. יש מי שכתב בדעת רש"י שלפי המסקנא הודה רבי יהודה לחכמים שאין ללמוד לימוד גמור מנותר, ובכל זאת סובר שמדרבנן יש לשורפו בשעה ששית משום צד דמיון של חמץ ונותר, ובתורת 'אסמכתא' (עפ"י אבי עזרי (רביעאה) חמץ ג, יא).

ד. אשם תלוי שנחלקו בו רבי יהודה וחכמים, באשם שארע בו פסול וכגון שנודע לו קודם זריקה שלא חטא, אבל אשם תלוי כשר שנוותר – נראה שלדברי הכל מצוותו בשריפה כשאר כל הקרבנות [ומה שכתב רש"י 'נותר' – נראה שכשארע בו פסול נעשה כנותר ומצווים לשורפו (לחכמים) מיד] (עפ"י צל"ח. וע"ג בקר"א נויר כט: ד"ה אלא).

וכן לענין חטאת העוף הבאה על הספק, מדובר שהוברר הספק לאחר המליקה (עפ"י ר"ח) או שארע בה פסול (עפ"י ראב"ד בפירושו לתו"כ צו ט). ויש מפרשים שבכל ענין אמר רבי יהודה בקבורה (עפ"י תוס' רשב"א. וע' קוב"ש, חזו"א קכד).

דף כח

- ג. א. האם מותר להטיל חמץ לים או לנהר ללא פירור, לקיים בו בכך מצות השבתה?
ב. חמץ בי"ד בניסן – מה דינו באכילה ובהנאה?

א. לדעת חכמים שהשבתת חמץ בכל דבר, יכול לפררו ולזרותו לרוח אבל לא ישליכנו כמות שהוא. בא להטילו לים; לדברי רבה, אם משליך לים המלח אין צריך לפררו, ואם לשאר נהרות – מפרר. ודברי לרב יוסף, חמץ שהוא נימוח במים כגון פת – אף בשאר נהרות אין צריך פירור, וחמץ שאינו נימוח כגון חטים – יפרר (רש"י: כלומר יפזרם על פני המים, ולא יתנם בתוך שק ויזרוק. ויש מפרשים: יחתכם ויטחנם. ער"ח; מ"מ בדעת הרמב"ם, מג"א תמה סק"ב ושו"ע הגר"ז שם).

א. כתבו התוס' והריטב"א שרב יוסף לא נחלק על רבה אלא בשאר נהרות אבל בים המלח אינו מצריך פירור אפילו לחטים. ואולם לדעת כמה ראשונים לרב יוסף אין חילוק בין ים המלח לנהר (ער"ח; חדושי הר"ן; מהר"ם חלאוה, רבנו דוד).

ב. רש"י כתב: 'ים המלח' – שאין ספינה עוברת בו. ואילו רבנו חננאל כתב: הים הגדול. ג. באופנים שאין מועילה הטלה לים אלא על ידי פירור, יש מדייקים מדברי רש"י (כאן ובע"ז מג:): שזהו דין דרבנן, מחשש שמא ימצאנו אדם ויאכלנו, אבל מדאוריתא מועיל בכל אופן. [וי"א שרש"י הולך בזה לשיטתו (ד:): שבביטול בעלמא מתקיימת מצות תשבייתו, וכל שכן בזה]. ויש אומרים שמעיקר דין 'תשבייתו' שאמרה תורה חייב לפרר, שהחמץ אינו נחשב 'מושבת' באופן כזה שהוא ראוי לשימוש אדם (ע' מקור חיים תלא סק"ב; חזון איש יו"ד ס"ט; ברכת אברהם ודבר שמואל). ואולם לענין איסור בל יראה, נראה ששוב אינו עובר עליו (עפ"י חזו"א שם ובאו"ח קכד לדף כז: קיה,ב).

ד. להלכה נקטו הר"ח, בעל העיטור, הריטב"א, הר"ן (במשנה) והרא"ש כרבה, שלים המלח אין צריך פירור ולשאר נהרות צריך. ואילו הרמב"ם פסק כרב יוסף, לחלק בין חמץ שנימס ונימוח לחמץ קשה (וכ"ה בשלחן ערוך). ויש גרסה בספרי הר"ף שסתם להצריך פירור אפילו לים. וכן דעת רבנו אפרים והרו"ה, שיש להחמיר מספק כרבה ורב יוסף. וכתבו אחרונים שלכתחילה יש להחמיר להצריך פירור בכל דבר (מגן אברהם תמה, א ועוד).

ה. כל זה מדובר כשמבערו בזמנו אבל קודם זמנו, מעיקר הדין יכול להשליכו לים ללא פירור, אף חמץ קשה. אלא שלפי המנהג שנהגו שאף קודם זמן האיסור שורפים, בכלל זה שאם בא להשליכו לים, יפרר אף קודם זמנו (עפ"י חזו"א קיה,ג).

ו. לדעת המתירים חמץ בהנאה [לרבי שמעון – בי"ד, ולרבי יוסי הגלילי – בכל הפסח], די בהפקרת החמץ ובהוצאתו מרשותו ואין צריך לפררו ולאבדו מן העולם (חזון איש קיה,ב). וכבר נגעו בשאלה זו הראשונים; יש שנסתפקו שמא לרבי שמעון אפשר למכרו לנכרי ולקיים בכך מצות השבתה מהתורה (תור"פ ותוס' שאנץ כאן). וברא"ש (אות ד) משמע שאפשר. וכן משמע בתוס' (לעיל כא: ד"ה עבר), שלרבי יוסי הגלילי אפשר למכור חמץ לנכרי בפסח. ואולם המקור-חיים (תלא) כתב שגם לריה"ג 'תשבייתו' משמע השבתה גמורה מן העולם ואין מותר לריה"ג אלא להסיקו תחת תבשילו ובתוך כך ליהנות ממנו (וע"ע בשו"ת בית אפרים או"ח מא; ברכת שמעון הערה קיט).

אופני איבוד עבודה זרה נתבארו במסכת ע"ז מג.

ב. חמץ ב"ד בניסן; לדברי רבי יהודה, האוכלו מזמן שחיטת הפסח – ממש שעות ולמעלה. ערש"י; רמב"ם חמץ ומצה א,ח) עובר ב'לא תעשה' (לא תאכל עליו חמץ. ואינו בכרת כדין האוכל בתוך הפסח). ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה (שהאזרה שבתוך זמנו כוללת איסור הנאה, על כן הוא הדין לקודם זמנו, שאין לחלק ביניהם (עפ"י תוס').

לדברי רבי שמעון, חמץ לפני זמנו אינו עובר עליו בלא כלום.

רבי יוסי הגלילי (ור"א חסמא. להלן לב.) מתיר בהנאה אפילו בתוך הפסח.

א. לדעת כמה מהראשונים לא אמר רבי שמעון אלא שאינו ב'לאו', אבל אסור באכילה. יש

אומרים: מדאורייתא, משום 'עשה' דהשבתה (ראב"ד הל' חמץ א,ה, תוס', מרדכי. ולפי"ו י"א שחמץ של הקדש או של נכרי שאין מצווים עליו, מותר באכילה בער"פ לרבי שמעון. עצל"ח יג: ל. מראה הפנים על הירושלמי ב,ב; אמרי בינה דיני חמץ יא). ויש אומרים מדרבנן (רמב"ן לעיל ו). ויש חולקים וסוברים שמותר באכילה [ואכילתו היא השבתתו] (עפ"י רא"ש וטור וב"י – בדעת הר"ה שם. וע' רש"ש כא. אך י"א שלא התיר הר"ה אלא להנות ממנו תוך כדי ביעורו, אבל אסור מדרבנן לאכול או להנות מחמץ שלא בשעת ביעורו, משעה ששית. ע' חזו"א קיז,א. ולכאורה היה נראה מפשט דברי הר"ה שמדרבנן אסור בהנאה אפילו בשעת הביעור, כדי שלא ישהנו, בדומה לאכילה שאסרו).

ולענין הנאה, כתבו התוס' שגם לרבי שמעון אין להסיקו תחת תבשילו מעט מעט – גזרה שמא יאכלנו. אבל הנאה מיידית מותרת. וכן כתב הרא"ש שיכול למוכרו לנכרי. ואילו הראב"ד והרמב"ן נקטו שאסור בהנאה מדבריהם. ולדעת הר"ן (בחדושי כאן ולעיל ו) אסור בהנאה מדאורייתא אפילו לר"ש.

ב. [הרי"ף] הרז"ה, הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם (הל' חמץ א,ה) והסמ"ג (לאוין עו. וכן הביא שם

מרבנו יהיאל בר' יוסף) הרמב"ן (בספר המצוות ל"ת קצט) ובעל העיטור, פסקו כרבי שמעון (וע' שו"ת מהרי"ק סוף שורש קט).

ואילו הרמב"ם (הל' חמץ וסהמ"צ שם) והרא"ש פסקו כרבי יהודה בחמץ לפני זמנו (וע' גם בספר החינוך (תפה) ובמרדכי תקמט), הלכך לוקה מלקות ארבעים על אכילתו (רמב"ם סנהדרין יט; חמץ א,ח).

נא. מה דרשו בסוגיא מן המקראות דלהלן?

א. לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות...

ב. ולא יאכל חמץ. היום אתם יצאים...

ג. כל מחמצת לא תאכלו...

א. לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות. רבי יהודה דרש מכאן אזהרה לאכילת חמץ ממש שעות ולמעלה (עליו – משעת שחיטת הפסח).

רבי שמעון דרש להפך: בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בכל תאכל חמץ, ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בכל תאכל חמץ.

ואילו רבי יהודה סובר שההקש למצה אינו בא אלא לקבוע חיוב לאכילת מצה בזמן הזה שאין קרבן פסח, כחמץ [ולרבי שמעון, קביעת חובה נדרשת מבערב תאכלו מצת. ורבי יהודה מצריך כתוב זה לטמא ושהיה בדרך רחוקה, שאעפ"י שאינו אוכל בפסח חייב במצה. ור"ש אינו צריך לימוד על כך שכבר ידענו שערל ובן נכר אוכל במצה – וכל ערל לא יאכל בו – אבל אוכל במצה ובמרור].